

Pangaliidu andmekaitse töögrupi seisukoht/küsimused Statistikaameti (SA) ettepanekule täiendada krediidasutuste seaduse §-i 88

Oktoober 2023

SEISUKOHT, KÜSIMUSED:

I. Õiguslik alus, õiguspärasus

- 1.1. Ettepanekust ei saa aru, kes selle nõusoleku võtma peaks. Hetkel saab ettepaneku sõnastusest välja lugeda nii, et pank küsib nõusoleku, et täita panga riikliku statistika seaduses sätestatud ülesandeid. Krediidasutusel ei ole aga Statistikaameti ülesanded, mistõttu on segane, kes mida tegema peab ning mille alusel krediidasutustele selline kohustus seatakse. Eeltoodust tulenevalt ei ole ka päris kindel, et peab paika lause: "Praeguses staadiumis ei ole ette näha, et andmete esitamisega kaasneks krediidasutustele IT-arendustöid." Eelnõu väljatöötamise staadiumis oleks vaja juba aru saada, kuidas andmete liikumine toimub, kuidas ja kas käib nõusoleku tõendamine jne.
- 1.2. „Riikliku statistika seadus“ § 31 kohaselt on riikliku statistika tegijal õigus riikliku statistika tegemisel kasutada isikuandmeid isikuandmete kaitse seaduses ettenähtud alustel ja korras. Hetkel IKS ei näe võimalust, et pakutud kujul leibkondade vmt uuring saaks aset leida. Samas antud ettepanek ei näe ette IKS-i muudatusi, vaid KAS-i muudatusi. Toimiva õigusliku aluse jaoks oleks vaja sisse viia paralleelselt nii IKS kui KAS muudatused.
- 1.3. Kliendi nõusolek kellele?- Kas kliendi nõusolekuks peetakse ainult ametlikku nõusolekut krediidasutuse kaudu või ka isiku nõusolekut Statistikaameti küsitluse/ankeedi kaudu andmete edastamiseks?
- 1.4. Pangasaladuse koosseis- kliendi tehingutega seotud pangasaladus on enamjaolt seotud ka teiste isikutega, kelle info avalikustatakse ilma nende nõusolekuta.
- 1.5. Proportsionaalsus- antud juhul ei vasta KAS §-i 88 täiendus põhimõttele, mille kohaselt peaks isikuandmete töötlemise vajalikkus olema seatud eesmärgiga proportsionaalne. Asjaolu, et isikute ostmisharjumused on muutunud suuresti veebipõhiseks ja paberivabaks, pole piisav alus viimaks sisse niivõrd konfliktse kohustust, mis riivab nii isikute privaatsust kui pangasaladuse hoidmise kohustust, eriti arvestades asjaolu, et andmeid ei pseudonümiseerita ega anonümiseerita.
- 1.6. Pangasaladuse avaldamine isikustatult seaduse alusel statistika tegemiseks ei ole põhjendatud. Eriti sellise statistika, mida soovitakse kujutada "vabatahtlikuna". Isikutel on teisi võimalusi osalemaks neile huvipakkuvates uuringutes ning selle jaoks ei ole vaja sätestada seaduses pangasaladuse jagamise kohustust.

- 1.7. IMF-i andmetel¹ on pea igas arenenud õigussüsteemiga riigis pangasaladuse hoidmise kohustus. Privaatsus on inimese üks põhiõiguseid ning seda privaatsust oodatakse eelkõige valdkondades, mis mõjutab inimese eraelu kõige tugevamalt.
- 1.8. Arusaamatuks jääb, miks soovitakse seadusesse lisada, et andmetele saab ligipääsu kliendi nõusolekul. KAS § 88 lg 3 p 2 annab juba täna õigusliku aluse pangasaladuse edastamiseks, kui selleks on kliendi nõusolek. Ka GDPR vaates ei ole vaja samaaegselt 2 töötlemise alust.
- 1.9. Kui uuring on vabatahtlik, siis isik valib ise, kas ta kasutab pabertšekke, võtab andmed pangakonto väljavõttelt või kuskilt mujalt. Seega, kirjeldatud loogika antud asjas ei ole piisav põhjus, argument KAS-i muutmiseks.
- 1.10. Kui SA usub, et inimesed on huvitatud osalemast, võiksid nad teha endale veebirakenduse, kuhu isikud saavad sisse logida ja oma andmeid esitada või kontoväljavõtteid üles laadida. Ei ole proportsionaalne oodata sellist teenust pankadelt. Isegi kui krediidasutused hakkavad neid nõusolekuid koguma, siis miks eeldatakse, et neid antakse nii palju kui uuringuks vaja? Näiteks kui võrrelda GDPR kohase turundusnõusolekuga, mida ettevõtte peavad klientidelt küsima, siis ei saa öelda, et isikud nõusolekuid kergekäeliselt annaksid ning panga huvides ei ole kindlasti hakata klientidelt sellist statistika-alast nõusolekut "välja pressima".
- 1.11. SA: „*Hoolimata andmete töötlemise avaliku hüve eesmärgist ja andmete töötlemise konfidentsiaalsuse tagamise absoluutsest nõudest pakutakse eelnõus lahendust, kus andmete kogumine ning esitamine sõltub selle isiku, kelle kohta andmed käivad, nõusolekust.*“ Siis ei ole vaja seadust muuta. Isik saab täna juba anda nõusoleku oma andmete jagamiseks.
- 1.12. SA: „*See lahendus ei välista samas debatti statistika või muu avaliku hüve otstarbel kogutavate andmete olulisusest ning võimalusest töödelda neid andmeid privaatsust tagavalt ilma andmesubjekti nõusolekuta.*“ Kas see viitab, et seaduse abil loodetakse nende andmetega midagi edasi teha? Nõusoleku alusel tohib töödelda üksnes nõusoleku raames ehk tegelikult ei saa sellise sätte alusel töödelda ka muudel eesmärkidel.
- 1.13. SA: „*Võimalik, et andmete kasutamisest saadava kasu, andmete andmise usalduse ning ühiskondliku debati ning kokkuleppimise tulemusel leiab aktsepteerimist ka automatiseeritud andmetöötlemise lahendus, mis ei vaja andmesubjektide igakordset individuaalset nõusolekut.*“ Isikustatud pangasaladuse puhul - kindlasti mitte.

¹ IMF-i hinnangul on peamised põhjused pangasaladuse avaldamiseks nt: the prevention of serious crime (fraud, theft, bribery, and drugs); the prevention of evasion of economic law (exchange control, trade and customs, and antitrust laws); corporate disclosure and transparent securities markets (audited accounts, prospectus disclosure, false markets, and insider trading); corporate governance (inspections); the supervision of banks by regulatory authorities; the supervision of securities dealers and investment advisers; civil litigation (discovery of evidence and pre- and postjudgment attachments); and insolvency (collection of assets, director liability, fraudulent preferences, and wrongdoing). Allikas: <https://www.elibrary.imf.org/display/book/9781557756954/ch039.xml>

- 1.14. Kuna väidate, et vajalik on seaduse (te) muudatus, kas võib eeldada, et RM on juba koostamas, koostanud ka vastava eelnõu?
- 1.15. KAS § 88 lg 4¹ sätestab, et krediidasutus on kohustatud avaldama pangasaladuse mh Eesti Pangale, kes siis ka riikliku statistika tegijana viib läbi uuringuid, regulaarselt, millele olete ka teie viidanud- küll teise nimega, aga hinnates sisu, mida olete kirjeldanud, ei näe väga olulist sisulist erinevust sellele, mida teeb Eesti Pank konkreetse teema valguses.

II. Muu

- 2.1. Soovitava muudatusega antakse roheline tuli ka muudele nõuetele, mis võivad olla seotud Statistikaameti ülesannete täitmisega.
- 2.2. Andmete kvaliteet - Statistikaametil ei ole võimalik hinnata isikute hulka, kes nõustuksid andmete leibkonna statistika tegemiseks enda andmete edastamisega. Töödeldavad andmed jääks kindlasti lünklikumaks võrreldes anonümiseeritud andmete töötlusel, milleks poleks isikute nõusolek tarvis.
- 2.3. Kui riikliku statistika programm näeb ette vajaliku statistika, peavad sellega kaasnema vajalikud eelarvevahendid sh vajadusel andmete anonümiseerimislahenduse loomiseks krediidasutustele. Viimane lahendus oleks ka ainuke viis tagamaks statistika terviklikkus ja välistamaks võimalikke riske isikuandmete töötlemisel.
- 2.4. Anonümiseerimata andmete töötlus- pakutud andmete edastamislahendusega, kus andmeid edastatakse isikustatud kujul ning nende pseudonümiseerimine toimub alles Statistikaametis, tõuseb märgatavalt pangasaladuse lekke oht ning ühtlasi ei suudeta kaitsta privaatsust kliendi poolt oodataval tasemel.
- 2.5. Kuigi töötlemise tulemusel tekivad isikustamata koondandmed, siis pankadelt soovitakse andmeid saada isikustatud kujul. Seega ei ole pangasaladuse edastamise vaatest oluline, et hiljem need muutuvad anonüümseks, kui pangalt oodatakse neid isikustatud kujul.
- 2.6. SA: „*Praeguses staadiumis ei ole ette näha, et andmete esitamisega kaasneks krediidasutustele IT-arendustöid.*“ Mille põhjal selline väide? Kui pank peab hakkama koguma ja administreerima nõusolekuid, andmeid sorteerima, koondama ja välja saatma, siis see ei toimu käsitööna ja täna sellist süsteemi pole. Ehk see eeldab ikkagi mingisuguseid arendustöid süsteemis.
- 2.7. Kuigi SA-le on see rahaliselt kasulik ja huvitatud isikutele lihtsam, siis väita, et pangale kui andmete omanikule justkui mingeid kulusid ja koormust ei teki, on asjatundmatu ja ekslik. Pankade jaoks kulud ja koormus suurenevad, kui tuleb hakata koguma ja administreerima nõusolekuid, ehitada välja tehniline lahendus ja hakata andmeid edastama.
- 2.8. Miks ei võiks pangad juba andmeid esitada pseudonüümitult või anonümiseeritult? Miks peavad andmed olema isikustatud?

- 2.9. Kas krediidasutustelt saadavad andmed oleksid vajalikud selleks, et täita Vabariigi Valitsuse poolt kehtestatud statistikatööde loetelu ehk kohustuslik statistika?
- 2.10. Eesti Pank, kes on samuti riikliku statistika tegija, ning selle tegevuse raames tegutseb riikliku statistika seaduses sätestatud alustel ja korras, ning ühtlasi teostab ja avaldab samalaadset statistikat, millele teie olete viidanud, siis milles ikkagi seisneb see erinevus?
- 2.11. Olete rõhutanud, et vajadus seaduse muudatuseks tuleneb statistikatööst leibkonna eelarve uuring (LEU). Kuidas erineb see statistikatöö „Eesti leibkondade finantskäitumise ja tarbimisharjumuste uuring“ statistikatööst, mida plaanite läbi viia koostöös Eesti Pangaga?
- 2.12. Kuna Eesti Pank saab krediidasutustelt ligipääsu pangasaladusele, siis kas ei oleks mõistlik kui teine riikliku statistika tegija, ehk teie, pöörduksite nende poole?